

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ

KOMBINOVANÉ STUDIUM

2015–2016

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Denisa Foglová

Ideová východiska fašismu a problematika korporativismu

Praha 2016

Vedoucí bakalářské práce: Doc. Ing. Štefan Danics Ph.D

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR

COMBINED (PART TIME) STUDIES

2015-2016

BACHELOR THESIS

Denisa Foglová

Ideological basis of fascism and corporatism issue

Prague 2016

The Bachelor Thesis Work Supervisor: Doc. Ing. Štefan Danics Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 23. února 2016

Denisa Foglová

Poděkování

Děkuji váženému učiteli panu Doc. Ing. Štefanovi Danicsovi Ph.D. za to, že vedl mou bakalářskou práci a za jeho podporu a zpětnou vazbu, kterou mi během psaní této práce poskytl a díky níž jsem mohla tuto práci odevzdat v této podobě.

Anotace

Ve fungování institucí Evropské unie i České republiky se setkáváme s prvky, které se výrazně vymykají liberálně demokratickému principu uspořádání společnosti, ačkoliv právě ten, spolu s demokratickým principem delegování moci volbou, je dnešnímu člověku předkládán jako historicky podmíněná danost, normalita a téměř jako přirozený evoluční cíl. Tyto prvky jsou rezidua pokusu o korporativní uspořádání společnosti z první poloviny 20. století, který se prosadil v Itálii, Španělsku a Portugalsku, tedy v zemích se silnou vazbou na tradiční společnost, prezentovanou především katolickou církví, po tragických zkušenostech s kapitalismem volné ruky trhu konce 18. až první třetiny 20. století. A ačkoliv se tento pokus, ve své krystalické podobě neosvědčil, některé z jeho nosných principů, jako je zastoupení široké škály společenských vrstev v technologii rozhodování, samospráva odvětvových komor a především tripartitní vyjednávání, jsou dodnes chápány jako garant sociálního smíru v Evropě.

Klíčová slova

Evropská unie, kapitalismus, korporativismus, odbory, tripartita.

Annotation

In the functioning of the European Union and the Czech Republic there are elements which are distinctively beyond principles of the liberal democratic conception of society. Nevertheless this conception along with principle of representative democracy are nowadays presented as a fact given by history, as normality and even as a goal of natural evolution. These elements are relics of attempts to apply corporate conception of society which prevailed in the first half of the 20th century and which was put into effect in Italy, Spain and Portugal i.e. in the countries with strong relationship to traditional society presented primarily by the Catholic Church, after tragic experience of capitalistic principle of invisible hand between the late 18th and the first third of 20th centuries.

Keywords

The European Union, capitalism, corporatism, trade unions and tripartism.

ÚVOD, CÍLE A METODIKA	8
1 TEORETICKÉ PŘÍSTUPY SOCIOEKONOMICKÉHO USPOŘÁDÁNÍ EVROPY.....	13
1.1 Tradiční společnost.....	13
1.2 Liberálně – tržní model společnosti.....	15
1.3 Marxismus	17
2 AUTORITATIVNÍ KORPORATIVISMUS	18
3 LIBERÁLNÍ KORPORATIVNÍ PRVKY V ČR A EU	20
3.1 Rada hospodářské a sociální dohody - tripartita	22
3.2 Vnímání tripartity ve strategických materiálech jejich členů.....	31
3.3 Evropský hospodářský a sociální výbor, minulost a současnost tripartity v EU	38
4 ZÁVĚR.....	48
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	49
SEZNAM ZKRATEK	51
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ	52

ÚVOD

„Jestliže nejsem sám pro sebe, kdo bude pro mne?

Jestliže jsem pouze sám pro sebe, kým jsem?

Ne-li nyní - kdy vůbec? “¹

Při studiu pramenů jednotlivých socioekonomických systémů snažících se o výklad a o uspořádání společnosti je nemožné nepovšimnout si zvláštnosti, která u jiných společenskovedních oborů neplatí až tak docela. Ač by se mohlo zdát, že ekonomická teorie bude postavena na racionálních úvahách efektivity a zisku, tak, jak se alespoň snaží budít dojem dnešní „střet“ pravicových a levicových pohledů na organizaci trhu, podstata jednotlivých přístupů leží hluboko pod nimi a dotýká se samých základů chápání člověka jako takového a jeho postavení ve světě. Klasické otázky moderních učebnic ekonomie a managementu jsou jen technologií regulace volného trhu, ale to, co je hybnou silou posledních tisíce let nemá s úspěchem v tržní aréně nic společného. Těmi zásadními pojmy jsou svoboda, právo, spravedlnost a strach. A ač nemám nejmenší ambice zabývat se metafyzickými otázkami, nedá mi nezmínit jeden postřeh, který z přípravy na tuto práci ve mně zůstal: Ideály jednotlivých společenských uspořádání vždy akcentují svou dominantní myšlenku, ať již se jedná o „nezcizitelná lidská práva“, svobodu „k“ nebo „od“, „spravedlivou mzdu“, či „dobro“, která stojí na štítu ovládané masy, aby se, po jejím dosažení, našla nová ovládaná masa, která svoji ideu povýší na jedinou pravou a tak jsem dospěla k závěru, že pro různá období společenského vývoje (je nějaký?) jsou vhodná různá uspořádání a žádné z nich si nemůže činit nároky na absolutní správnost, zvláště, když i zpětně tento vývoj ovlivňují...Člověk se ze své podstaty pokouší strukturovat svět ve kterém žije, neboť takovým způsobem je mu vlastní jej poznávat a tím se zbavuje strachu dnes stejně, jako

¹ Talmudské přísloví, Mishnah, A. In: FROMM, E. *Strach ze svobody*. Praha: Naše vojsko, 1993. ISBN 80-206-0290-9.

v primitivních časech úsvitu lidského rodu, když v jeskyních v okolí Mountignacu zachycoval lovenou zvěř.

Uchopit otázku uspořádání společnosti lze z různých konců. Od historického, přes sociologický, ryze ekonomický či etický (náboženský). Nejčastěji jsou pojímány z hegelovského hlediska spějících dějin. Dějin, které spějí jednou k odbourání třídní nerovnosti, jednou k osvobození člověka od náboženské netolerance a v důsledku toho k rozpadu tradiční společnosti, nebo k naplnění zákonnosti a to buď přirozeně právní, nebo institucionální (některým z nich se budu věnovat v následujících kapitolách). To co mě na nich zaujalo, je stále se opakující problém zastoupení, zprostředkování, požadavků jednotlivce a skupin na celospolečenské úrovni rozhodování². A zvláště pak, opakující se motiv kooperace, jako nejefektivnější způsob řešení konfliktu.

Zásadní je říci, že žádná ze zvolených strategií není „přirozenou“ nebo „samozřejmou“, ačkoliv nám je dnes (a asi to tak bylo vždy) ta současná, dnes liberálně tržní, předkládána jako ta čistá, oproštěná od ideologického balastu. Stalo se tak po rozptýlení dýmu osvětivských pecí, kde shořela víra ve spravedlivější řád a nahradila ji snaha o uspořádání světa, který nebude generovat konflikty globálního charakteru, že se stal nakonec pravý opak však na bilaterálních jednáních Trumana s Churchillem, na konferenci v Postupimi, nemohl nikdo čekat. Vždy se jedná o konstrukci, snahu o ideální (otázkou je samozřejmě pro koho) uspořádání společnosti. A nejde, v žádném případě, pouze o uspořádání redistribuce statků. V historii došlo k mnoha společenským uspořádáním, kdy majetek nehrál zásadní roli, ačkoliv již z biologické povahy člověka, je možnost saturace potřeby zajistit statky na udržení života a reprodukce, neoddělitelná od samé podstaty přežití.

Fareed Zakaria³ rozvolnil vazbu mezi svobodou a demokracií a jako původce a motor společenského vývoje a uspořádání společnosti označil rozpor mezi držiteli moci. Zásadním a jediným měřitelným výdobytkem civilizace je ústavní liberalismus. Tedy

² BROKL, L. a kol. *Reprezentace zájmů v politickém systému České republiky*. Praha: Sociologické vydavatelství, 1997, s. 18. ISBN 80-85850-48-6.

³ZAKARIA, F. *Budoucnost svobody*. Praha: Academia, 2004, s. 35-36. ISBN – 80-200-1285-0.

system pojistek a omezení pro držitele moci a univerzální platnost práva. Není důležité, jakým způsobem se jednotlivé společnosti organizují. Při snaze o ústavní liberalismus dojde k evolučnímu vývoji společností tak, že se dříve nebo později budou nacházet v situaci dnešních západních demokracií, což je nejen nejspravedlivější společenské uspořádání, ale zároveň v podobě liberálně tržní ekonomiky i nejefektivnější. Historicky ukotvil původ ústavního liberalismu do konfliktu moci světské a církevní, který se datuje od přestěhování hlavního města Římské říše z Říma do Konstantinopole, ke kterému došlo bez účasti římského biskupa a od té doby trval až do nástupu moderní společnosti. Ač Ind, vychovaný britským školským systémem, představuje tento přístup Západem obecně sdílený pohled na fungování lidských společností po Druhé světové válce. Předpokládá vnitřní dynamiku evolučního vývoje. Hegelovský historismus spění a to spění k lepšímu. Ve skutečnosti ale jednotlivé společenské systémy nestojí chronologicky za sebou, ale paralelně vedle sebe a je pouze shodou okolností, kdy je který z nich aplikován. Všechny ale vyvstaly po rozpadu tradiční společnosti a mají až překvapivě mnoho společného s náboženskou orientací katolicismu a protestanství.

V první kapitole stručně popíši některé způsoby sociálně ekonomického uspořádání společnosti. Žádný nikdy neexistoval v krystalické podobě a ani jejich výčet není úplný. Přesto jsem je ne zvolila náhodou. Právě tyto jsou nejčastěji uváděny v ekonomických učebnicích.

Ve druhé kapitole se zaměřím na korporativismus. Naše společnost je cíleně utvrzována v přesvědčení, že historie sociálních systémů je odvěkým soubojem mezi komunismem a od něj odvíjejících se „socialismů“ a liberálně tržním kapitalismem. Korporativismus ale představoval svébytný a ucelený systém, který byl schopen efektivně fungovat. Ve své původní podobě představoval snahu o návrat k tradiční společnosti v moderním světě. Po hrůzách syrového kapitalismu a volné ruky trhu druhé poloviny 19. a počátku 20. století se katolické společnosti odhodlali protestantský experiment „kapitalismus bez přívlastků“ opustit. Jeho nosná myšlenka, tedy zastoupení všech částí společnosti a to ne na základě třídy nebo majetku, ale oblasti činnosti, je pro Západní, z katolické křesťanské tradice vycházející, společnosti obvyklé a i protestantské způsoby organizace společnosti se s nimi ve své podstatě, vyrovnávají. Jako každá ze společenských teorií i korporativismus prošel svým vlastním vývojem.

Jeho dějinné a náboženské ukotvení má za následek, že v současné době je v podobě, jak byl uváděn do praxí románských národních států v první polovině 20. století, již nepoužitelný, jeho prvky jsou ale obecně přijímány i dnes a některé z institucí západní demokracie, jako například tripartita na národní i Evropské úrovni, je jeho přímým pokračovatelem.

Ve třetí kapitole se zaměřím na konkrétní, významný politicko-společenský prvek, mající rysy, či společné ideové ukotvení s korporativismem, které jsou implementovány, do převážně liberálního, uspořádání dnešní společnosti a to jak na území našeho státu, tak i Evropské unie. Jsou jimi Rada sociální a hospodářské dohody, tzv. Tripartita a Evropský hospodářský a sociální výbor. Historicky jsou orgány Evropské unie založeny na dvou hlavních principech a to liberálně demokratickém a korporativistickém. V této kapitole uvedu některé jejich příklady a stručně se dotknu i historických konotací jejich vzniku.

CÍLE PRÁCE A METODIKA

Cíle práce:

Cíle, sledované vypracováním **teoretické části práce**, jsou:

1. připomenout koncept korporativismu jako formu zprostředkování a reprezentaci profesních zájmů ve společnosti a rozlišit autoritativní a liberální korporativismus, neboť autoritativní korporativismus byl využit Musolinim v Itálii a liberální korporativismus využily evropské demokratické země, aby rychle obnovily ekonomiku po válce;
2. v našich podmínkách byl rovněž využit liberální korporativismu ve formě tzv. tripartity, která předpokládala spolupráci vlády, podnikatelů či zaměstnavatelů a odborů s tím, že určité liberální prvky korporativismu byly využity i v dalších státech Evropské unie.

Cílem empirické části práce je zmapování procesu fungování institucí vymykajících se „klasické“ demokracii, za které je zpracovatelkou práce považována především takzvaná Tripartita ve svých obměnách v rámci Evropy. Jsou studovány a předloženy standardy jejich činností v konotaci na historické ukotvení a vnímání jejich důležitosti.

Metodika

Metoda použitá ke splnění těchto cílů je:

1. rešerše odborné literatury a obecných dokumentů
2. sekundární analýza dat

1 TEORETICKÉ PŘÍSTUPY SOCIOEKONOMICKÉHO USPOŘÁDÁNÍ EVROPY

Dne 31. 12. 2015 došlo v Německu k útokům na téměř tisíc žen muslimskými násilníky. Ženy byly znásilňované, ponižované, okradené a bité. Vláda, policie, veřejná správa a média nejen že nemlčí, ale vše kamuflují a vytvářejí dojem, že se nic nestalo. Půldruhého milionu osob přišlo do Evropy a řeklo, že vědí, že jsme slabí, berou si nás a my neumíme odpovědět. Našim mužům jsou odnímány zbraně a ve školách jsou našim dětem promítány instruktážní snímky jak tyto teroristy a vrahy vstupující na předměstí našich měst milovat a respektovat... nikdo je nechce, ale jsou nám předkládány ZÁKONY s odkazem na SVOBODU, které jim to umožňují a my (jak dlouho to slovo ještě budeme smět používat?) se sklopenou hlavou nevíme, jak jim v tom zabránit.

Znavená Evropa umírá, napsal Otakar Funda⁴, ale jak se to stalo? A máme ještě jak Náš svět zachránit? A co je vlastně ten Náš svět? Jaké jsou jeho základy?

1.1 Tradiční společnost

Oproti obecně sdílené představě středověku, který budu tradičně definovat rozpadem Západořímské říše po zámořských objevech Kryštofa Kolomba, které odsunuly totální krizi Evropy o dlouhá staletí⁵, byl středověk dobou pevného ukotvení člověka v řádu. Řád, po rozpadu Říma, představovala Katolická církev, která společnost ovládala nejen po věroučné stránce, ale její učení zasahovalo do všech oblastí života, od mocenského zřízení feudálních svazků, sociálního systému, který zajišťovala v síti klášterů a sirotčinců, po nejběžnější události každodenního života. V 5. století

⁴ FUNDA, Otakar A. *Znavená Evropa umírá*, Praha: Karolinum, 2002, ISBN 807-18-4944-8.

⁵ KELLER, J. *Tři sociální světy: Sociální struktura postindustriální společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010, s. 15. ISBN 978-80-7419-031-5.

hipponský biskup sv. Augustin vydává knihu O Obci boží, ve které nastiňuje fungování společnosti na zemi, čekající na druhý příchod Krista, kterému má být fungování společnosti podřízeno. Společnost je rozčleněna do tří stavů, kdy každý z nich má svůj úkol k zajištění spravedlivého života. V takové společnosti se člověk rodí do, prakticky, vertikálně neprostupné společnosti a zaujímá předem definované místo. Cílem člověka na zemi není svůj úděl zlepšit, ale obstát v něm. Vztah panovníků a šlechty je organizován lenním systémem nazývaným feudalismus. Připoutání pána k půdě a obyvatelům, kteří na ni žijí a hospodaří, jej má vést k řádné péči o jejich potřeby a k jejich ochraně. Zvláště ve městech se pak rodí cechy. Profesionální uskupení řemeslníků a svobodných povolání (umění, v podobě jak je známe dnes, vzniká až v 18. století)⁶, které jednak zaručovaly jejich členům stabilní životní úroveň v podobě omezení konkurence, udržováním spravedlivé ceny a mzdy a podobně, ale zároveň omezovaly jejich aktivitu účastí na společných projektech a vnitřními pravidly. Jejich cílem nebylo vyvíjení nátlaku na vrchnost, ale v relativně samosprávné organizaci rozvíjení vlastních dovedností a ochrana svých členů.

Samostatnou skupinu tvořili kupci. Až do 12. století zabezpečovali směnu především Židé a Syřané (obecně orientálci), ale s rozvíjející se infrastrukturou jejich činnost přebírali i křesťanští obyvatelé Evropy. S rozvojem obchodu došlo ke vzniku nového fenoménu a tím bylo bankovníctví. To mělo za úkol nahradit „cestování peněz“ za „cestování směnky“. Se směnkami se postupně začalo obchodovat v čase a vznikl úrok, tedy práci nepodložený zisk. Tím se jeho zprostředkovatelé dostali do přímého rozporu s naukou církve, která po celý středověk považovala peníze a zisk za nečistý a oběh prostředků pevně vážala na účel. Výdělek bez práce byl považován za lichvu a ta byla přísně postihována. Kupci a bankéři se proto stávali mecenáši sakrálních staveb a chudých, z čehož profitovala celá společnost. Ačkoliv byla nakonec činnost bankovních domů tolerována, až do nástupu reformace bylo hromadění majetku pro věc samu pro člověka tradiční společnosti naprosto nepřirozené a přímo ohrožovalo jeho spásu. *Ve středověké teorii není místa pro žádnou ekonomickou aktivitu, která by se nevztahovala k morálnímu účelu a založit sociální vědu na předpokladu, že žádostivost zisku je*

⁶ LE GOFF, J. *Hledání středověku*. Praha: Vyšehrad, 2005, s. 77-81. ISBN 80-7021-730-8.

*konstantní a měřitelnou silou, uznávanou jako jiné přirozené síly za nevyhnutelnou a samozřejmou danost, to by středověkým myslitelům připadalo iracionálnější a nemorálnější než učinit východiskem sociální filozofie neomezené operování takovými lidskými atributy, jako je bojovnost nebo sexuální pud.*⁷

I přesto, že tradiční společnost do značné míry omezovala svobodu jednotlivce „k“ konání toho co by si přál a drtivou většinu obyvatel pevně poutala k jeho místu a práci, znamenala zároveň jeho ukotvení ve společnosti jistoty a sdílenosti. Lze proto tvrdit, že svoboda „od“ svázanosti pravidly je z pohledu „osvobozeného“ člověka tradiční společnosti až dnešním konstruktem.

1.2 Liberálně-tržní model společnosti

S příchodem renesance v Itálii (snad pro svou ideální polohu pro obchod ve Středozeří) se zásadním způsobem změnilo paradigma nazírání světa. Vznik monopolů a velkých finančních ústavů znamenal rozvrat tradiční společnosti, ale byla to až reformace, která svým učení posvětila tuto revoluční změnu. Ve svém spise O Kupcích a lichvářích Luther nahlížel ještě konání kupců a bankéřů (ty nazýval lichváři) jako z podstaty hříšné: *Všechno zboží mají pod kontrolou a nezakrytě provádějí všechny podvody, na jaké lze vůbec pomyslet. Zvyšují a snižují ceny, jak se jim zlíbí, utiskují a ničí všechny malé kupce, jako štiky ve vodě ostatní ryby, právě tak, jako by byly pány nad všemi božími tvory a nevázáni žádnými zákony víry a lásky*⁸. Přesto právě luteránství a kalvinismus byla nová náboženství, která přesně refleктоvala dobu raného kapitalismu. Rozpad tradiční společnosti ponechal člověka sice svobodného „od“ povinností, která svazovala a determinovala jeho život, zároveň jej ale zanechala bezmocného ve světě nejistoty a úzkosti. Člověk středověku pracoval na konkrétní objednávce za konkrétním cílem a tím bylo vydělat si na živobytí, neexistovalo, aby se

⁷ FROMM, E. *Strach ze svobody*. Praha: Naše vojsko, 1993, s. 38. ISBN 80-206-0290-9.

⁸ LUTHER, M. In: FROMM, E. *Strach ze svobody*. Praha: Naše vojsko, 1993, s. 39. ISBN 80-206-0290-9.

někdo namáhal víc, než bylo třeba k udržení jeho tradiční úrovně⁹ jeho místo bylo dané bohem a je výrazem boží milosti a spásy, člověk raného kapitalismu je někým zcela jiným. Učení o predestinaci odňalo jednotlivci jistotu spásy, naopak, o tom, jestli člověk bude spasen nebo nikoliv bylo rozhodnuto již před jeho narozením, bůh si jej vyvolil již při příchodu na tuto zem a dává mu svou milost již za jeho života. *Jediným možným způsobem jak nesnesitelnému stavu nejistoty a ochromujícímu stavu vlastní bezvýznamnosti předejít je takový povahový rys, který se stal typický pro kalvinismus: vyvinutí horečné aktivity a neustálá snaha „něco“ dělat ... v protestantismu je smysl úsilí součástí náboženské doktríny. Původně to bylo úsilí morální, později se však čím dál tím víc zdůrazňovalo úsilí v zaměstnání a jeho výsledky, tj. úspěch nebo neúspěch v podnikání. Úspěch se stal znamením boží milosti, neúspěch znamením zavržení...znamením spásy je právě úspěch v pozemském životě, jako důsledek jeho snažení¹⁰*

Na těchto základech vznikly teorie, s jejímiž důsledky se potýkáme dodnes. Právě vůči nim se vymezovaly další směry snažící se o organizování společnosti v rozporu s protestantským nutkavým snažením, jako vyjádřením paniky ze zavržení (ať již to byl marxismus nebo korporativismus musely se ale vyrovnat se základní podmínkou fungování tradiční společnosti a to přítomnost odpouštějícího boha).

První takovou školou, vycházející z protestantských tradic a nejvýznamnější z nich, je liberalismus nebo též klasická ekonomická škola. Ostatní, které po ní následovaly, z ní vycházejí a pouze akcentují jednotlivé imperativy. Za klasickou ekonomickou školu označují teorii Angličana Adama Smithe (1723 – 1790), v jehož pojetí neexistuje rozdíl mezi ekonomikou a sociální vědou. Ve své stěžejní knize Pojednání o podstatě a původu bohatství národů (1776) poukazuje na to, že ekonomie a ekonomické vazby bezzbytku ovládají a regulují společnost. Smith a s ním celá liberální škola předpokládá existenci veřejného blaha jako důsledku součtu osobních prospěchů každého účastníka tržní směny. Předpokládá, že homo economicus držíc se

⁹ WEBER, M. In: FROMM E. *Strach ze svobody*. Praha: Naše vojsko, 1993, s. 57. ISBN 80-206-0290-9.

¹⁰ FROMM, E. *Strach ze svobody*. Praha: Naše vojsko, 1993, s. 56. ISBN 80-206-0290-9.

vědomí vlastních prospěchů, pod podmínkou že vstupuje do tržního vztahu svobodně za účelem zisku a zadruhé vstupuje do prostředí, kde není omezen ať už redukcí nebo monopoly a není vystaven nebezpečí vnitrostátních nebo vnějších nepřátel, produkuje dobro pro sebe, které se stane dobrem společnosti neboť je jediným spravedlivým důsledkem sociálních interakcí. Užívá pravidla tržní směny v hodnocení sociálních interakcí obecně. Redukuje společnost na soustavu ekonomických jednotek a postuluje nová pravidla politická i obecně mravná. Teprve ty přinesly do světa zlo a zkaženost. Pod jeho vlivem nejprve Anglie a Spojené státy, méně již kontinentální Evropa, postupně ruší zákony regulující tradiční společenské uspořádání a dochází tak k volné hospodářské soutěži. Jak upozorňuje Kohák¹¹, tato situace trvala v Anglii v čisté podobě jen 12 let do roku 1844, kdy britský parlament schválil první zákon o pracovních podmínkách, ve kterém omezoval práci dětí do 7 let na 12 hodin denně v dolech. Spojené státy na toto zákonodárství musely čekat ještě dalších 50 let, které Kongres přijal pod dojmem otřesné zprávy o pracovních podmínkách v novoanglických textilních závodech. Smith byl plně ovlivněn osvícenskou představou matematicky harmonizovaného světa a přirozeně dobrého člověka. V takovém světě je součin jednotlivých sobectví altruismem. Bohužel, aplikace jeho myšlenek na společnost jeho vizi nepotvrdily. Důsledky jeho myšlenek na sociální postavení pracujících v Anglii popisovala ještě zpráva sira Beveridgeho, kterou ve 40. letech zpracoval pro britskou vládu, a ve které upozorňoval na pět hlavních zel ve společnosti, tedy nezaměstnanost, chudobu, nevzdělanost, nemoci a špatné bydlení (není bez zajímavosti, že tehdejším ministrem financí a Beveridgeho přímý nadřízený byl sir Keynes).

1.3 MARXISMUS

Karel Marx se narodil roku 1818 (+1883) v německém Trevíru jako syn advokáta. Po studiích práv v Bonnu a Berlíně pracoval jako novinář (pro své hegelovské levicové názory mu byla akademická kariéra odmítnuta). Ve svém díle se jednak zabývá a

¹¹ KOHÁK, E. *Člověk, dobro a zlo: O smyslu života v zrcadle dějin (kapitoly z dějin morální filosofie)*. Praha: JEŽEK, 1993, s. 181. ISBN 80-901625-3-3.

rozpracovává hegelovskou filozofií, ale především je Marx významným sociologem. Jeho analýza soudobé společnosti je mistrovským dílem moderní sociologie. Ve své klíčové práci Kapitál (sám dokončil pouze jeho první svazek, další dva vydal po jeho smrti B. Engels) je ústředním motivem aplikace dějinného poznání na vztah práce a tržní směny. Základní myšlenkou je tvrzení, že dělník vytváří svou prací větší hodnotu, než jak je placen. Vytváří tak nadhodnotu, která je vyjádřena jako zisk podnikatele, v Maxově pojetí vlastníka výrobních prostředků. Tím je dělník vykořisťován. Marx nahlíží společnost prizmatem jednotlivých tříd, mezi nimiž vzniká přirozená animozita, kterou lze odstranit pouze revolucí a nastolením beztřídní společnosti. Ačkoliv mnoho z Marxových předpokladů budoucnost nepotvrdila (např. nárůst počtu proletarizovaných pracovníků) jsou jeho práce stěžejní pro další vývoj ekonomie, či sociální politiky.

2 AUTORITATIVNÍ KORPORATIVISMUS

Zjednodušeně lze korporativismus, v jeho čisté podobě, definovat jako systém řešící zprostředkování zájmů nejen zaměstnanců a zaměstnavatelů, ale všech částí společnosti (umělců, bankéřů, duchovenstva a dalších) je definován jako *zastupitelský systém, v němž jsou jeho konstitutivní prvky organizovány v rámci omezeného počtu jedinečných, povinných, nesoutěživých a hierarchicky řízených skupin, které jsou funkčně specializované (od sebe oddělené), státem uznané nebo schválené a kterým je zaručena monopolní autonomní reprezentace ve specifických oblastech*¹². V této podobě se poprvé objevil v Evropě ve 20. letech v Itálii v podobě tzv. fašistické ústavy z Fiume¹³. Korporativismus a fašismus se jako systémy organizování společnosti prosadily v katolických státech (Itálie Španělsko a Portugalsko) na počátku 20. století, ale jejich myšlenka vychází ze sociálního učení katolické církve a jsou nejčastěji

¹² ŘÍCHOVÁ, B. *Přehled moderních politologických teorií: Empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě*. Praha: Portál, 2006, s. 177 – 178. ISBN 80-7367-177-8.

¹³ O' SULLIVAN, N. *Fašismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 190. ISBN 80-7325-001-2.

spojovány s papežskou encyklikou Lva XIII *Rerum novarum*¹⁴. Jsou odpovědí na neúspěch a bídu, kterou sebou přinesla liberálně tržní ekonomie konce 19. století a jí snad po právu připisovaná Velká válka. Pokouší se znovu organizovat lidskou společnost na stavovských a cechovních principech. Fašismus přináší důraz na tradiční hodnoty. Stát, rodinu, boha a ukotvení člověka. Cílem je soběstačnost, neboť jen ta je klíčem k úspěchu „třetí cesty“ mezi kapitalismem a marxismem. Parlament je tvořen omezeným počtem „korporací“, zájmových cechů nebo sdružení, které jmenovitě organizují každého obyvatele státu. Korporace jsou hierarchizované a v parlamentním vyjednávání zastupují zájmy svých členů.

Zásadní je myšlenka neopomenutelnosti zastoupení žádného člena společnosti, je to pokus o návrat k společenskému řádu, který se staví do přímého rozporu s myšlenkou dynamické tržní směny. Korporace garantuje svým členům jistotu svého společenského statusu a zároveň přináší vertikální prostupnost jako motivační prvek. Zásadně dochází k omezení vlivu kapitálu. Velké banky a podniky jsou zestátněny a stát je garantem spravedlivé směny.

Fašismus je do dnešních dnů spojován s nacionalismem, národním socialismem, rasismem a antisemitismem. Ačkoliv byl v podobě neokorporativismu již „omilostněn“, je nutné podotknout, že taková spojitost je od podstaty chybná. Korporativismus vychází z katolického sociálního učení, které je založeno na učení o rovnosti lidí před bohem, který jim odpustil a potřebě spravedlivé saturace jejich potřeb, zatímco národní nacionalismus (přes na první pohled společné rysy od vůdcovského principu, mesianismus nebo agresivní zahraniční politiky), je důsledkem kalvínské ideologie nerovnosti lidí! Jedni jsou vyvoleni a druzí již předem zavrženi. Ruku v ruce s hegelovským historicismem „dějiny spějí“ předpokládá národní socialismus oprávnění „ve jménu zítřka“ odstranit méně cenné lidi či celou rasu, které stojí v cestě kolu osudu. V různých podobách se alespoň částečně autoritativní korporativismus udržel až do 70.

¹⁴ ŘÍCHOVÁ, B. *Přehled moderních politologických teorií: Empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě*. Praha: Portál, 2006, s. 178. ISBN 80-7367-177-8.

let 20. století, kdy odchází spolu se Salazarem v Portugalsku a Frankem ve Španělsku. Ale jsou to instituce Evropské unie, které některé jeho principy opět uvádějí do života.

3 LIBERÁLNÍ KORPORATIVNÍ PRVKY V ČR A EU

Prvky korporativismu byly v politickém uspořádání společnosti ukotveny ještě v průběhu druhé světové války v tzv. Košickém vládním programu. Myšlenka Národní fronty, jako uzavřeného uskupení politických stran a zájmových spolků, které mají reprezentovat státem tolerované a podporované formy organizování obyvatel je vlastně upravenou a okleštěnou analogií korporací tak, jak jsou známy i minulosti. Zásadní vliv měl socialistický režim, tehdy již ne bolševického, Sovětského svazu, kde se již od poloviny 20. let 20. století aplikoval „státní kapitalismus“, který měl podobné ambice jako fašismus Italský, ale vyrůstal na odlišných teoretických základech. Následujících snahy o 40 let socialismus je pokusem o propojení kapitalistické směny v tržním prostředí a důrazu na sociální spravedlnost a odstranění Marxem popisované třídní diferencí společnosti. Po přijetí liberálně tržního modelu organizování společnosti na konci 80. let 20. století, byl důraz a omezení kladené na kapitál odstraněny. Byl ustaven institut, který má za úkol udržení sociálního smíru, prostřednictvím vnitrosociálního dialogu. Na rozdíl od korporativismu klasického je založen na třídní diverzifikovanosti společnosti (tak zatímco je v klasickém korporativním uspořádání společnosti kladen důraz na zachování společenské adheze, kterou představují interakce mezi státem a jím uznávaných zájmových a profesních skupin, které je institucionalizováno a uvnitř kterých je kladen zásadní důraz na morálku (rodinu, dodržování smluv a „profesionalitu“) je třídní diverzifikace společnosti důsledkem pluralitního liberalismu, který primárně považuje svobodu omezenou pouze „dodržováním smluv“ a maximalizace zisku z tržní směny, za cíl společenského uspořádání¹⁵). Ta je nahlížena z pozice příslušnosti k třídě zaměstnanců, zastoupených Českomoravskou komorou odborových svazů a

¹⁵ GULYÁS G. Ekonomické teorie a tvorba politiky In: POTUČEK, M. Veřejná politika, SLON, Praha 2005, str. 80-81

zaměstnavatelů zastoupenou Konfederací zaměstnavatelských a podnikatelských svazů, které při jednáních s představiteli státní exekutivy, vláda ČR, nastolují své „problémy“ do arény veřejné politiky. Touto institucí je Rada sociální a ekonomické dohody České republiky, tripartita.

Tripartita je zbytkovým prvkem korporativního politického uspořádání. Sice již nenese ambici uspořádat společnost tak, aby formovala jedince do té míry, aby spolu s organizacemi tvořila téměř mysticky harmonizovaný svět¹⁶, přesto je pokusem jak doplnit pluralitní, liberální ideologii a o prvek kontroly v zájmu slabších členů tržních vztahů. Její jednotliví členové zastupují zájmy jednotlivých aktérů tržní směny. Členy tripartity jsou zaměstnanecké a odborové svazy a vláda. Členství ve svazech je dobrovolné, přesto jsou nehledě na procentuální zastoupení považovány za legitimní zástupce jak zaměstnavatelů, tak zaměstnanců. Tripartitní vyjednávání, na národní úrovni, má svůj předobraz v obdobné instituci na Evropské úrovni. Její fungování je vnímáno jako garant sociálního smíru, bez jehož zajištění není možné garantovat trvalý hospodářský rozvoj v Evropě. O to závažnější je situace v ČR, která po změně sociokulturního směřování přijala neoliberální, čistě pluralistický přístup k řešení řady sociálně ekonomických otázek. Bylo to způsobeno především směřováním společnosti po volbách v roce 1992, kdy zvítězily neoliberální myšlenky tehdejších politických představitelů a jejich široká podpora veřejnosti, která v nich spatřovala nejkratší cestu od „marastu“ reálného socialismu k blahobytu Západu a ačkoliv vystřízlivění společnosti přišlo záhy, nastavení mechanismů vládnutí se měnilo pozvolna a neo-korporativistické prvky byly a jsou neustále terčem kritiky a obviňování z návratu k socialismu a společnosti před rokem 1990. V tomto smyslu je situace v ČR v kontextu Evropy výjimečná, neboť Evropské instituce z tzv. neo-korporativismu vychází zcela nepokrytě.

¹⁶ O' SULLIVAN, N. *Fašismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, s. 190. ISBN 80-7325-001-2.

3.1. Rada hospodářské a sociální dohody - Tripartita¹⁷

RHSD ČR je nástupnickým orgánem obdobného orgánu působícího v rámci federace od roku 1990 společně s federální radou. Vznikem krajského uspořádání republiky, které sice bylo zakotveno v Ústavě (zákon č. 1/1993 Sb.) již od vzniku ČR, v roce 2003 byly zřízeny i krajské rady sociální a ekonomické dohody, ale jejich fungování bylo vždy, ještě více než na celostátní úrovni, odvislé na složení krajských zastupitelstev. Může za to i skutečnost, že fungování Tripartity nebylo nikdy podloženo zvláštním zákonem, ačkoliv se o to především odbory opakovaně pokoušeli. Jediný návrh na legislativní ukotvení předložil v roce 2000 komunistický poslanec, ale byl zamítnut napříč politickým spektrem. Ve svých materiálech tedy instituce Tripartity odkazují při definování sama sebe na zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, v platném znění, ale tím je dána i právní nevymahatelnost závěrů vyjednávání, tzv. Generální dohody. Ta má význam pouze politický a rozdílně k těmto závěrům přistupovaly i jednotlivé vlády. Paradoxně lépe je na tom vymahatelnost dohod uzavíraných přímo mezi odbory a zaměstnavateli. Zákon č. 2/1991 Sb., o kolektivním vyjednávání, v platném znění upravuje proces uzavírání kolektivních smluv. Vymahatelnost těchto dohod je založena na čistě smluvním právu a garantuje pouze elementární míru jistoty sociálního dialogu. To se stalo nebezpečným zvláště v prvních polistopadových letech, kdy byla politická reprezentace i postoj masových médií výrazně libertariánská a slova zaznívající na ochranu práv zaměstnanců nebo snahy o kooperaci a vyvažování tržní honby za ziskem důrazem na mravní hodnoty, bylo považováno za „komunistickou“ propagandu nebo provokaci pohrobků Státní bezpečnosti (prohlášení tehdejšího předsedy vlády Václava Klause „neznám špinavé peníze“ nebo „je potřeba aby ekonomové předběhli právníky“ od té doby již zlidověla, je ale skutečností, že ve své době vyjadřovala přesvědčení širokých společenských vrstev).

¹⁷ *Rada hospodářské a sociální dohody – Tripartita* [online]. © 2009 [cit. 2016-02-23]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/6434><http://www.cmkos.cz/obsah/296/tripartita/13213><http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=595><http://kzps.cz/tripartita-rhsd-cr/>

RSHD ČR měnila celkem čtyřikrát svůj název a došlo i mnoha proměnám v nazírání jejího významu a poslání. V následující kapitole se zaměřím na její statut a fungování v dnešní podobě, kterou získala v době příprav vstupu ČR do Evropské unie.

Tuto kapitolu čerpám z oficiálních webových stránek Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky, Úřadu vlády České republiky, Českomoravské komory odborových svazů a Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů. Dvě poslední jsou nejvýznamnějšími institucemi zaměstnavatelů a odborů zapojenými do tripartity, ale zdaleka ne jedinými. Již to, jakým způsobem k popisu svého členství v Tripartitě přistupují na svých stránkách, nejlépe popisuje postoj jednotlivých aktérů ke skutečnosti, že Tripartita existuje a že jsou jejími členy. Proto nebudu uváděné texty upravovat a na konci kapitoly se pokusím o stručnou reflexi, ve které se pokusím o nalezení odpovědi na otázku, do jaké míry si jsou jednotlivé instituce vědomy toho, že svou účastí na tripartitě naplňují odkaz původní myšlenky korporativismu a co pro ně znamená.

Rada hospodářské a sociální dohody České republiky (dále jen RHSD ČR) je společným dobrovolným dohadovacím a iniciativním orgánem odborů, zaměstnavatelů a vlády České republiky pro tripartitní vyjednávání s cílem dosáhnout shody v zásadních otázkách hospodářského a sociálního rozvoje. RHSD ČR umožňuje vzájemně respektovanou formou dialogu udržet sociální smír jako základní předpoklad pozitivního vývoje ekonomiky i životní úrovně občanů.

STATUT Rady hospodářské a sociální dohody

Obsahové zaměření RHSD ČR

RHSD ČR projednává vybrané problémy, které jsou předmětem společného zájmu zejména v oblasti:

- *hospodářské politiky*
- *pracovněprávních vztahů, kolektivního vyjednávání a zaměstnanosti*
- *sociálních otázek*

- *mezd a platů*
- *veřejných služeb a veřejné správy*
- *bezpečnosti práce*
- *rozvoje lidských zdrojů a vzdělávání*
- *postavení ČR v rámci EU*

Článek 3 Orgány RHSD ČR

Orgány RHSD ČR tvoří:

- *Plenární schůze*
- *Předsednictvo*
- *Pracovní týmy a skupiny*
- *Sekretariát*

Článek 4 Plenární schůze RHSD ČR

1. *Plenární schůze RHSD ČR je vrcholným dohádovacím orgánem RHSD ČR. Projednává koncepce a vybrané návrhy zákonů, základní směry a trendy rozvoje, dohaduje zásadní rozpory mezi partnery, řeší závažné, konkrétní problémy vyplývající z článku 2 Statutu. Řeší situace ohrožující sociální smír. Stanoví program jednání, který je navržen Předsednictvem RHSD ČR. Na návrh Předsednictva RHSD ČR jmenuje vedoucí jednotlivých pracovních týmů a skupin RHSD ČR.*
2. *Plenární schůze RHSD ČR se účastní delegace vlády ve složení osmi členů vlády, sedm představitelů zaměstnavatelských svazů, které splňují kritéria stanovená v Příloze č.1 Statutu a sedm představitelů odborových konfederací, které splňují kritéria stanovená v Příloze č.2 Statutu.*

3. *Členové jednotlivých delegací mohou mít alternáty podle projednávané problematiky, nicméně se předpokládá vždy účast nejméně čtyř stálých členů za každou delegaci. Personální zastoupení delegací sociálních partnerů vlády je upraveno v Příloze č. 3 „Personální zastoupení delegací v orgánech RHSD ČR“.*
4. *Pokud je na program zasedání zařazeno projednávání materiálu, jehož předkladatelem je člen vlády, který není zároveň členem delegace vlády v Plenární schůzi RHSD ČR, je tento člen vlády k projednání materiálu přizván.*
5. *Pokud další zaměstnavatelské nebo odborové subjekty splní kritéria reprezentativnosti stanovená v Příloze 1 nebo 2 tohoto Statutu, projedná Plenární schůze RHSD ČR jejich účast v orgánech RHSD ČR.*
6. *Personální změny v řádném členství v každé ze tří delegací v RHSD ČR jsou v jejich kompetenci. Změny se písemně oznamují předsedovi a Sekretariátu RHSD ČR.*

Článek 5 Předsednictvo RHSD ČR

1. *Předsednictvo RHSD ČR je výkonným orgánem mezi zasedáními Plenární schůze RHSD ČR. Předsednictvo RHSD ČR projednává koncepční dokumenty, zejména v oblastech vymezených v článku 2 Statutu. Jedná o zásadních rozporech, které vyplynuly z jednání Plenární schůze RHSD ČR. Posuzuje a vyhodnocuje vývoj sociálního partnerství. Řeší situace ohrožující sociální smír. Informuje Plenární schůzi RHSD ČR o výsledcích svých jednání.*
2. *V naléhavých případech informuje příslušné státní, odborové a zaměstnavatelské orgány.*
3. *Na základě doporučení Pracovního týmu RHSD ČR pro tripartitu a organizační otázky navrhuje program jednání Plenární schůze a určuje termín jejího konání. Plenární schůzi RHSD ČR navrhuje jmenování vedoucích jednotlivých pracovních týmů a skupin. Podle potřeby zřizuje dočasné pracovní skupiny.*

4. *Předsednictvo RHSD ČR tvoří předseda a tři místopředsedové, kteří jsou jmenováni svými delegacemi. Členy Předsednictva RHSD ČR mohou být pouze členové delegací RHSD ČR. Po vzájemné dohodě všech tří stran se zasedání Předsednictva RHSD ČR mohou zúčastnit další členové delegací v RHSD ČR.*
5. *Personální zastoupení delegací v Předsednictvu RHSD ČR je upraveno v Příloze č. 3 „Personální zastoupení delegací v orgánech RHSD ČR“.*

Článek 6 Pracovní týmy a skupiny RHSD ČR

1. *Pracovní týmy RHSD ČR jsou jejími stálými expertními orgány za účelem řešení záležitostí věcně vymezených článkem 2 Statutu. Pracovní skupiny RHSD ČR jsou jejími expertními orgány, které za stejným účelem a se stejnou mírou odpovědnosti mimořádně a dočasně řeší aktuální záležitosti společného zájmu zúčastněných delegací nad rámec věcného vymezení článkem 2 Statutu.*
2. *Pracovní týmy a skupiny RHSD ČR (maximálně devět členů) předjednávají předložené materiály, zabezpečují a připravují odborná stanoviska k nim a další podklady pro orgány RHSD ČR. Spolupracují na tvorbě právních předpisů.*
3. *Delegace v pracovních týmech a skupinách RHSD ČR jsou zastoupeny jedním až třemi svými členy, a to se zvláštním zřetelem pro:*
 - *pracovně právní vztahy kolektivní vyjednávání a zaměstnanost,*
 - *hospodářskou politiku,*
 - *mzdy, platy a související otázky,*
 - *sociální otázky,*
 - *veřejné služby a veřejnou správu,*
 - *bezpečnost práce a*
 - *rozvoj lidských zdrojů a vzdělávání.*

- 4. Pracovní tým RHSD ČR pro tripartitu a organizační otázky tvoří výkonný sekretář RHSD ČR, vedoucí pracovních týmů a podle potřeby také vedoucí dočasně zřízených pracovních skupin.*
- 5. Pracovní tým RHSD ČR pro Evropskou Unii tvoří za vládní stranu zástupci zejména těchto resortů: MZV, MPSV, MZe, MF, MPO, MMR a MZd. Delegace sociálních partnerů mají po sedmi členech.*

Článek 7 Sekretariát RHSD ČR

- 1. Sekretariát RHSD ČR zabezpečuje přípravu návrhu programu jednání orgánů RHSD ČR a zajišťuje organizačně-technickou přípravu jednání RHSD ČR. Vyhotovuje záznamy ze zasedání orgánů RHSD ČR, organizačně zajišťuje tiskové konference a zprostředkovává informace z jednání orgánů RHSD ČR, vládě ČR a sdělovacím prostředkům. Sekretariátům sociálních partnerů RHSD ČR doručuje konečné znění vládních návrhů předkládaných Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR, včetně důvodové zprávy. Sekretariát RHSD ČR řídí výkonný sekretář RHSD ČR. Na základě shody všech tří delegací je jmenován vládou ČR.*
- 2. Výkonný sekretář RHSD ČR a další pracovníci jsou zaměstnanci Úřadu vlády ČR.*
- 3. Sekretariát RHSD ČR metodicky řídí pracoviště správních orgánů, aparátů sociálních partnerů, resp. dalších institucí, které zajišťují činnost pracovních týmů a skupin RHSD ČR v oblasti jejich agendy, která souvisí s RHSD ČR.*

Článek 8 Jednání orgánů RHSD ČR

- 1. Plenární schůze RHSD ČR zasedá zpravidla 1x za dva měsíce, podle přijatého plánu práce. Na žádost jedné z delegací předseda RHSD ČR svolá mimořádnou Plenární schůzi RHSD ČR.*
- 2. Předsednictvo RHSD ČR zasedá zpravidla 1x měsíčně, minimálně 14 dní před zasedáním Plenární schůze RHSD ČR. Při situaci ohrožující sociální smír svolá předseda RHSD ČR po konzultaci s místopředsedy mimořádné zasedání.*

- 3. Pracovní týmy a skupiny zasedají a jednají podle potřeby. Jejich setkání svolávají jejich vedoucí po dohodě se Sekretariátem RHSD ČR.*
- 4. Zasedání orgánů RHSD ČR se mohou zúčastnit po dohodě delegací RHSD ČR přizvaní hosté.*

Článek 9 Finanční zabezpečení

- 1. Na organizačním a finančním zabezpečení činnosti RHSD ČR se podílejí jednotlivé delegace po vzájemné dohodě.*

Článek 10 Jednací řád

- 1. Bližší procedurální podmínky jednání orgánů RHSD ČR upravuje Jednací řád RHSD ČR, který je součástí Statutu.*

Článek 11 Závěrečné ustanovení

- 1. Statut RHSD ČR byl dohodnut všemi třemi delegacemi v Předsednictvu Rady pro dialog sociálních partnerů ČR na zasedání dne 24. července 1997 a tento dokument byl schválen Plenární schůzí RHSD ČR dne 13. listopadu 1997 a tímto dnem nabývá účinnosti.*
- 2. Změny a doplňky Statutu RHSD ČR, včetně příloh, schválilo Předsednictvo RHSD ČR na svém zasedání dne 22. srpna 2000 a jeho platnost potvrdila Plenární schůze RHSD ČR dne 12. září 2000 a Plenární schůze RHSD ČR dne 19. září 2002.*
- 3. Další změny a doplňky Statutu RHSD ČR schválila Plenární schůze RHSD ČR dne 3. června 2004.*
- 4. Další změny a doplňky Statutu RHSD ČR schválila Plenární schůze RHSD ČR dne 16. září 2004.*

Příloha č. 1

Kritéria reprezentativnosti zaměstnavatelů v Radě hospodářské a sociální dohody ČR

- 1. Představitelé velkého, středního a drobného podnikání v průmyslu, stavebnictví, dopravě, zemědělství, obchodu a službách, v němž je zaměstnána či sdružena rozhodující část zaměstnanců a členů družstev těchto odvětví.*
- 2. Organizace, jejichž představitelé působí v RHSD ČR, mají celostátní působnost, sdružují zaměstnavatelské organizace v regionech a v různých oborech.*
- 3. Organizace jsou zřízeny a evidovány podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování, v platném znění.*
- 4. Organizace nevyvíjí politickou činnost ve smyslu zákona o politických stranách a hnutích.*
- 5. Každý zaměstnavatelský subjekt, ucházející se o účast při jednání RHSD ČR, musí vykazat nejméně 400 000 zaměstnanců.*
- 6. Zaměstnavatelský svaz ucházející se o účast na jednání RHSD ČR může do kritéria počtu zaměstnanců podle bodu 5 zahrnout pouze ty své členy, kteří prokážou, že mají ve svých stanovách zakotveno oprávnění kolektivně vyjednávat a uzavírat kolektivní smlouvu vyššího stupně.*

Příloha č. 2

Kritéria reprezentativnosti odborů v Radě hospodářské a sociální dohody ČR

- 1. Organizace jsou zřízeny a evidovány dle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, v platném znění a nevyvíjejí politickou činnost ve smyslu zákona o politických stranách a hnutích.*
- 2. Organizace vyvíjejí odbornou činnost spočívající v prosazování ekonomických a sociálních zájmů svých členů, zejména vedou kolektivní vyjednávání na úrovni podniků a odvětví.*

3. *Organizace jsou nezávislé na vládě a zaměstnavatelích.*
4. *Organizace mají konfедераční strukturu, tj. sdružují nejméně tři odborné svazy reprezentující různá odvětví.*
5. *Organizace mají celostátní působnost.*
6. *Každý odborový subjekt, ucházející se o účast při jednání RHSD ČR, musí vykázat nejméně 150 000 odborově organizovaných členů.*

Příloha č. 3

Personální zastoupení delegací v orgánech RHSD ČR

Plenární schůze RHSD ČR se účastní delegace ve složení:

- *osm představitelů vlády, přičemž vedoucí delegace vlády je předsedou RHSD ČR a zástupce vedoucího delegace vlády je místopředsedou RHSD ČR.*
- *sedm představitelů konfederací z toho šest delegovaných Českomoravskou konfederací odborových svazů a jeden představitel delegovaný dalším subjektem, který splňuje kritéria ve smyslu přílohy č. 2, přičemž jeden z nich je místopředsedou RHSD ČR.*
- *sedm představitelů zaměstnavatelských svazů delegovaných Svazem průmyslu a dopravy ČR a Konfederací zaměstnavatelských a podnikatelských svazů ČR, přičemž jeden z nich je místopředsedou RHSD ČR.*

Předsednictvo RHSD ČR tvoří:

- *vedoucí delegace vlády ČR, který je zároveň předsedou RHSD ČR*
- *místopředseda RHSD ČR za vládu*
- *místopředseda RHSD ČR za odbory*
- *místopředseda RHSD ČR za zaměstnavatele.*

3.2 Vnímání tripartity ve strategických materiálech jejich členů

Předsedou Rady hospodářské a sociální dohody je místopředseda vlády, ministr financí ČR. Navzdory této skutečnosti se na oficiálních webových stránkách ministerstva nevyskytuje jednotný ucelený materiál, který by fungování a dosah rady pro resort, jehož ministr je předsedou Rady, popisoval. Stejně jako, uvedu dále, u zástupců zaměstnavatelů obsahují stránky pouze výstupy ze zasedání Rady. Jako alternativní sjednocující prvek, který jsem předpokládala, uvádím pramen Úřadu vlády České republiky.

Úřad vlády České republiky

Rada hospodářské a sociální dohody ČR vznikla jako institucionalizovaná platforma pro sociální dialog mezi vládou, odbory a zaměstnavateli (tripartita). Původní název, Rada sociální dohody" z roku 1990 se několikrát změnil.

Rada hospodářské a sociální dohody ČR působí dle schváleného statutu jako společný dobrovolný, dohadovací a iniciativní orgán vlády, odborů a zaměstnavatelů pro tripartitní vyjednávání na Úřadu vlády s cílem dosáhnout shody v zásadních otázkách hospodářského a sociálního rozvoje. Vývojem od roku 1999 tripartita hraje stále významnější roli a v současnosti patří mezi stabilní koordinační, informační a organizačně metodický prvek sociálního dialogu v ČR. Svojí úrovní, strukturou a vykazovanou činností patří mezi uznávané instituce sociálního dialogu i v mezinárodním měřítku. Jednání a konzultace sociálních partnerů - jsou jedním z charakteristických rysů Evropského sociálního modelu. Požadavek konzultací sociálních partnerů je obsažen v řadě směrnic, doporučení a akčních plánů EU. Sociální partneři se stávají hlavními garanty za aplikace principů EU týkajících se pracovníků, jako je bezpečnost a ochrana zdraví při práci, rovné příležitosti, právo na konzultace a právo na přístup k zaměstnání.

Sekretariát RHSD ČR spolupracuje, v rámci uvedené linie, na mezinárodní úrovni zejména s Evropským hospodářským a sociálním výborem a Evropskými komisemi a má své zastoupení v CESlinku (konzultační a informační pracoviště EK a EHSV). Důkazem úspěšnosti činnosti tripartity je mezinárodně uznávaný fakt

dlouhodobého udržení sociálního smíru, což mělo a má velký význam na stabilitu a rozvoj hospodářství v České republice.

Z dokumentů a záběru činnosti RHSD ČR vyplývá, že není (jak se někdy mylně uvádí), poradním či pracovním orgánem vlády ČR.

Historie

Přijetím nového Statutu a Jednacího řádu Rady hospodářské a sociální dohody ČR dne 13. listopadu 1997 na 1. Plenární schůzi Rady hospodářské a sociální dohody ČR byly vymezeny podmínky pro obnovení plnohodnotného sociálního dialogu. Z podnětu odborů a zaměstnavatelů jako sociálních partnerů vlády došlo k opětovnému zařazení hospodářské problematiky do oblasti společného zájmu v dohodovacím a iniciativním procesu.

Rada hospodářské a sociální dohody ČR umožnila v náročném období transformace ekonomiky, reformy veřejné správy a postupného přibližování České republiky Evropské unii udržet sociální smír.

Po celou dobu činnosti Rady hospodářské a sociální dohody ČR se sociální partneři společně se zástupci vlády aktivně podíleli na formulování řady právních norem a posílení sociálního dialogu.

Současnost

Cílem Rady hospodářské a sociální dohody ČR je vzájemně respektovanou formou dialogu udržet v budoucnosti sociální smír, jako základní předpoklad pozitivního vývoje ekonomiky i životní úrovně občanů.

Jednání orgánů Rady hospodářské a sociální dohody České republiky tj. Plenární schůze, Předsednictva, pracovních týmů a skupin se řídí Statutem a Jednacím řádem. Významnou prioritou Rady hospodářské a sociální dohody je zvýšení účinnosti sociálního dialogu v politickém systému, zkvalitnění reprezentativnosti sociálního dialogu včleňováním dalších vlivných skupin zaměstnanců a zaměstnavatelů do sociálního dialogu na nejvyšší úrovni a tím soustavně zabezpečovat soulad pravidel jednání orgánů této tripartity s praxí. S ohledem na obsahové zaměření Rady

hospodářské a sociální dohody České republiky také výrazně stoupá význam pracovních týmů a skupin jako jejich expertních orgánů.

Plenární schůzi Rady hospodářské a sociální dohody ČR jako nejvyšší orgán této tripartity tvoří předseda vlády ČR a 7 zástupců vlády, 7 zástupců odborů a 7 zástupců zaměstnavatelů. V současné době jsou sociálními partnery vlády za odbory Českomoravská konfederace odborových svazů a Asociace samostatných odborů, za zaměstnavatele Svaz průmyslu a dopravy České republiky a Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů České republiky.

Za přínos k vytváření zdravých a odpovědných vztahů sociálního partnerství lze rovněž považovat zřizování tripartitních struktur v nejvíce postižených regionech a odvětvích a působení sociálních partnerů k rozšiřování vyšších kolektivních smluv. V kontextu s tím zástupci vlády a jejich sociálních partnerů vyjadřují svůj zájem stabilizovat hlavní vzájemné závazky a zabývají se myšlenkou pokračování diskuse o podobě dlouhodobého sociálního paktu, uzavíraného mezi exekutivou, odbory a zaměstnavateli po vzoru některých členských států Evropské unie na delší dobu bez ohledu na politické klima a potvrzujícího shodu ve strategických záměrech vývoje ekonomiky i životní úrovně občanů.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

Rada hospodářské a sociální dohody ČR (původní název „Rada sociální dohody“) vznikla v roce 1990 jako institucionalizovaná platforma pro vedení sociálního dialogu mezi vládou, odbory a zaměstnavateli. Vzhledem k tomu, že jde o třístrannou dohodu, používá se též název „tripartita“.

Rada hospodářské a sociální dohody ČR (dále „RHSD ČR“) působí, dle schváleného statutu, jako společný dobrovolný, dohadovací a iniciativní orgán vlády, odborů a zaměstnavatelů pro tripartitní vyjednávání, se sídlem na Ministerstvu práce a sociálních věcí ČR, s cílem dosáhnout shody v zásadních otázkách hospodářského a sociálního rozvoje. Vývojem od roku 1999 tripartita hraje stále významnější roli a v současnosti patří mezi stabilní koordinační, informační a organizačně metodický prvek sociálního dialogu v ČR. Svoji úrovní, strukturou a vykazovanou činností patří mezi

uznávané instituce sociálního dialogu i v mezinárodním měřítku. Vzájemná jednání a konzultace sociálních partnerů jsou jedním z charakteristických rysů Evropského sociálního modelu. Požadavek konzultací sociálních partnerů je obsažen v řadě směrnic, doporučení a akčních plánů EU. Sociální partneři se stávají hlavními garanty aplikace principů EU, zejména v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, rovných příležitostí, práva na konzultace atd.

Na mezinárodní úrovni spolupracuje Sekretariát RHSD ČR se svými zahraničními partnery, zejména s jednotlivými členskými zeměmi EU, dále, v globální rovině, s EHSV (Evropským hospodářským a sociálním výborem), Evropskou komisí, AICESIS (Mezinárodní asociací hospodářských a sociálních rad a obdobných institucí) a své zastoupení má i v CESlinku (kontaktní, konzultační a informační pracoviště EK a EHSV).

Důkazem úspěšnosti činnosti tripartity je mezinárodně uznávaný fakt dlouhodobého udržení sociálního smíru, což mělo a má, velký význam na stabilitu a rozvoj hospodářství v České republice.

Historie

Přijetím nového Statutu a Jednacího řádu RHSD ČR byly, dne 13. listopadu 1997, na 1. Plenární schůzi RHSD ČR, vymezeny podmínky obnovení plnohodnotného sociálního dialogu. Z podnětu odborů a zaměstnavatelů, jako sociálních partnerů vlády, došlo k opětovnému zařazení hospodářské problematiky do oblasti společného zájmu v dohadovacím a iniciativním procesu.

V náročném období transformace ekonomiky, reformy veřejné správy se RHSD ČR zasloužila o přiblížování České republiky Evropské unii a udržení sociálního smíru.

Po celou dobu činnosti RHSD ČR se sociální partneři, společně se zástupci vlády, aktivně podíleli na formulování řady právních norem a celkovém posílení sociálního dialogu.

Současnost

Cílem RHSD ČR je, vzájemně respektovanou formou dialogu, udržet i do budoucna sociální smír, jako základní předpoklad pozitivního vývoje ekonomiky i životní úrovně občanů.

Jednání orgánů RHSD ČR, tj. Plenární schůze, Předsednictva, pracovních týmů a skupin se řídí Statutem a Jednacím řádem. Významnou prioritou je zvýšení účinnosti sociálního dialogu v politickém systému, zkvalitnění reprezentativnosti sociálního dialogu při včleňování dalších vlivných skupin zaměstnanců a zaměstnavatelů do sociálního dialogu na nejvyšší úrovni a tím soustavně zabezpečovat soulad pravidel jednání orgánů této tripartity s praxí. S ohledem na obsahové zaměření RHSD ČR výrazně stoupá význam pracovních týmů a skupin jako jejich expertních orgánů.

Plenární schůzi RHSD ČR - nejvyšší orgán tripartity - tvoří předseda vlády ČR a 7 zástupců vlády, 7 zástupců odborů a 7 zástupců zaměstnavatelů. V současné době jsou sociálními partnery vlády za odbory Českomoravská konfederace odborových svazů a Asociace samostatných odborů, za zaměstnavatele Svaz průmyslu a dopravy České republiky a Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů České republiky.

Přínosem pro vytváření zdravých a odpovědných vztahů sociálního partnerství je zřizování tripartitních struktur v regionech a odvětvích a rovněž působení sociálních partnerů na rozšiřování vyšších kolektivních smluv.

Českomoravská komora odborových svazů

Tripartita (Rada hospodářské a sociální dohody ČR = RHSD ČR) je společným dobrovolným dohadovacím a iniciativním orgánem odborů, zaměstnavatelů a vlády České republiky. Cílem tripartity je vzájemně respektovanou formou dialogu dosáhnout shody v zásadních otázkách hospodářského a sociálního rozvoje a udržet sociální smír, jako základní předpoklad pozitivního vývoje ekonomiky i životní úrovně občanů. Tripartitní jednání vládě mimo jiné umožňují trvalý přehled o postojích odborových a zaměstnavatelských svazů. Sociální partneři by naopak měli mít jistotu, že budou mít možnost své postoje prezentovat a zároveň získávat informace od svých partnerů v tripartitě.

RHSD ČR je přímým nástupcem Rady sociální dohody České a Slovenské Federativní republiky. Rada sociální dohody byla vytvořena na federální i národní úrovni na podzim roku 1990 z iniciativy federální vlády s cílem napomáhat zachování sociálního smíru v průběhu ekonomické transformace. Návrh akceptovaly jak odborové svazy, tak vznikající zaměstnavatelské organizace a během několika měsíců se podařilo sociálním partnerům prosadit rozšířené tripartitní jednání i na konzultace týkající se právě hospodářské a sociální politiky. V této souvislosti došlo ke změně názvu na Radu hospodářské a sociální dohody. Po rozdělení České a Slovenské Federativní republiky zanikla federální rada, ale nedošlo k přerušení činnosti Rady na národní úrovni. Tripartita (RHSD ČR) tak funguje prakticky bez přerušení. V průběhu 90 let došlo sice ke změnám statutu a k obměně aktérů na straně odborů i zaměstnavatelů, ale tyto změny neměly na principiální pozici tripartity vliv.

Oblasti, ke kterým se tripartita vyjadřuje, jsou taxativně vymezeny. Jsou to:

- *hospodářská politika*
- *pracovněprávní vztahy*
- *kolektivní vyjednávání a zaměstnanost*
- *sociální otázky a zdravotnictví*
- *mzdy a platy*
- *veřejné služby a veřejná správa*
- *bezpečnost práce*
- *rozvoj lidských zdrojů a vzdělávání*
- *postavení ČR v rámci EU*

Vrcholným dohadovacím orgánem tripartity je Plenární schůze, na které je zastoupena delegace vlády ve složení 7 členů, 7 představitelů zaměstnavatelských svazů a 7 představitelů odborových konfederací. Kritéria účasti určuje Statut RHSD. Závěry jednání tripartity jsou schvalovány všemi účastníky jednání. Pokud se nepodaří dosáhnout konsensu a přijetí společných závěrů, jsou zveřejněna odchylná stanoviska delegací k projednávaným bodům.

Vznik tripartitní instituce v České republice odpovídá vývoji ve většině zemí střední a východní Evropy a obsahuje určité společné rysy typické pro sociální politiky v zemích EU, mezi něž patří důraz na kolektivní vyjednávání a sociální dialog.

Sociální dialog představuje v evropském prostředí standardní způsob spoluurčování pracovních, mzdových, ale i sociálních a obecně hospodářských podmínek. Institucionální rámce i konkrétní podoby sociálního dialogu jsou v evropských státech různorodé a pravomoci v této oblasti zůstávají na úrovni národních států. Struktura a organizace tripartity ČR (RHSD ČR) není v evropském kontextu nijak nestandardní.

Plenární schůze RHSD ČR je vrcholným dohadovacím orgánem RHSD ČR. Projednává koncepce a vybrané návrhy zákonů, základní směry a trendy rozvoje, dohaduje zásadní rozpory mezi partnery, řeší závažné konkrétní problémy v jednotlivých oblastech a řeší situace ohrožující sociální smír.

Předsednictvo RHSD ČR je výkonným orgánem mezi zasedáními Plenární schůze RHSD ČR. Projednává koncepční dokumenty, jedná o zásadních rozporech, které vplynuly z jednání Plenární schůze RHSD ČR, posuzuje a vyhodnocuje vývoj sociálního partnerství. Navrhuje program a určuje termín Plenární schůze RHSD ČR.

Pracovní týmy a skupiny RHSD ČR jsou jejími stálými expertními orgány za účelem řešení věcných záležitostí. Předjednávají předložené materiály, zabezpečují a připravují odborná stanoviska k nim a další podklady pro orgány tripartity.

Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů

Na svých webových stránkách zveřejňuje KZPS (shodně s MF ČR) závěrečné oficiální výstupy z jednání Tripartity, často spolu s komentovaným postojem, ale ucelenou informaci o RSED stránky neobsahují.

Existenci tripartitního vyjednávání přijímají jednotliví jeho členové s různou mírou zadostiučinění, která vyplývá z jejich, nejen historických, postojů. Stojí za povšimnutí, že jak vláda, MPSV ČR, jako gestor Tripartity, ale především odborové organizace zastoupené ČMKOS, vnímají proces tripartitního vyjednávání jako zásadní arénu pro nastolování agend vedoucích k sociálnímu smíru. Zaměstnavatelské svazy ale

k projektu Tripartity přistupují obdobně jako k ostatním danostem právního rámce, který je nutné akceptovat a v nejlepším případě jej využívat jako arény, kde mohou nastolovat své zájmy. Zástupci vlády ČR jej v minulosti, především za fungování „pravicových“ vlád, vnímali obdobně a i dnes je kladen důraz pouze na sociální smír, jako na nezbytnou podmínku prosperity. Nadhodnota tohoto projektu, spočívající v institucionalizaci společenských struktur, které mohou být pilířem a skutečným ukotvením společnosti, je absentován. Ukazuje se, že Česká republika po odmítnutí státního kapitalismu na konci 80. let 20. století zvnitřnila ideologii liberálně tržního uspořádání a rezignovala tak na možnost organizovat sama sebe na základě transcendentních hodnot, v jakékoliv podobě.

3.3 Evropský hospodářský a sociální výbor, minulost a současnost tripartity v EU

Je-li zisk jediným normativem směřování společnosti a vytváří-li společnost instituce pouze za účelem úspěšnější kumulace kapitálu, ačkoliv k tomu účelu využívá prostředky, které ve své podstatě mají zajistit nejen důstojné postavení jejich členů, ale i vytváření čitelných kognitivních map společnosti a sdílené hodnotové orientace, vystavuje se nebezpečí indoktrinace cizích kultur, neboť obsahové náplně jejich vlastních sebereflexí nejsou sice schopny v obdobných termínech již uvažovat, to ale neznamená, že hluboce lidská potřeba jejich vnímání na vědomé úrovni neexistuje... Jiná situace je ale na úrovni Evropské unie. Ta již od svého počátku budovala své instituce nejen na liberálním principu, ale prvky zastupitelské demokracie doplňovala o instituce založené na přímém zastoupení spolků a komor při rozhodování a především nastolování jednotlivých agend pro jednání jejich vrcholných výkonných a zákonodárných orgánů (Evropská komise, Evropský parlament a Evropská rada). V celé její historii se uplatňuje snaha o zajištění sdíleného, nejen, hospodářského, ale především socio-kulturního prostředí sdílených hodnot. Jak představuje sama sebe v historické retrospektivě, od uzavření prvních smluv (Uhlí a ocel), které měly za cíl regulaci pohybu zbrojařských surovin, se projekt Evropa stále konkrétněji snažil o

kulturní integraci a zároveň zachování národní identity¹⁸. Dnes panují rozdílné názory na funkci Evropských společenství v době tzv. Studené války, je ale skutečností že 70 let po slavném Churchillově „Theyfore I sayed to you, let Europe arise“¹⁹ je nutné přiznat tomuto projektu velkolepý úspěch, který v historii kontinentu nemá obdoby.

Evropa v míru – počátky spolupráce 1945 - 1960

Evropská unie vznikla se záměrem ukončit časté a krvavé války mezi sousedy, jež vyvrcholily druhou světovou válkou. V roce 1950 začíná hospodářské a politické sjednocování evropských zemí v rámci Evropského společenství uhlí a oceli, jehož cílem je zajistit trvalý mír. Zakládajících států je šest: Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo a Nizozemsko. Atmosféru 50. let určuje studená válka mezi Východem a Západem. Maďarský protest proti komunistickému režimu umlčují v roce 1956 sovětské tanky. V následujícím roce vypouští Sovětský svaz první umělou družici Sputnik 1, a dostává se tak do vedení ve vesmírných závodech. V tomtéž roce 1957 je podepsána Římská smlouva, kterou se zakládá Evropské hospodářské společenství (EHS) čili „společný trh“.

„Bouřlivá šedesátá léta“ – období hospodářského růstu 1960 - 1969

Šedesátá léta jsou obdobím „kultury mladých“, kdy skupiny jako Beatles přitahují obrovské davy fanoušků z řad dospívající mládeže, kdekoli se objeví. Jsou jedním z podnětů kulturní revoluce a prohlubování generačních rozdílů. Hospodářství se daří; mimo jiné díky tomu, že země EU neuplatňují ve vzájemném obchodě cla. Zavádějí také společnou kontrolu produkce potravin, aby zajistily dostatek potravin pro všechny – a zemědělská produkce brzy dosáhne dokonce přebytků. Květen 1968 se do

¹⁸ *Historie Evropské unie* [online]. © 2015 [cit. 2016-02-23]. Dostupné z: http://europa.eu/about-eu/eu-history/index_cs.htm

¹⁹ CHURCHILL. W. S, britský bývalý předseda vlády, známý svým statečným postojem při obraně Velké Británie za 2. světové války, při svém projevu na univerzitě v Zurichu dne 19. září 1946. Bývá považován za neformální výzvu k evropské spolupráci.

historie zapíše studentskými nepokoji v Paříži a takzvaná „generace roku 68“ dosáhne mnoha změn ve společnosti a v chování.

Společenství se rozšiřuje 1970 - 1979

K 1. lednu 1973 vstupují do Evropské unie Dánsko, Irsko a Spojené království, čímž se počet členských států zvyšuje na devět. Krátká, leč brutální arabsko-izraelská válka z října 1973 vede v Evropě k energetické krizi a hospodářským problémům. Svržení Salazarova režimu v Portugalsku v roce 1974 a smrt generála Franka ve Španělsku v roce 1975 znamenají konec posledních pravicových diktatur v Evropě. V rámci regionální politiky EU se začínají převádět značné částky na podporu vytváření pracovních míst a budování infrastruktury v chudších oblastech. V evropských záležitostech se zvyšuje vliv Evropského parlamentu, jehož poslance mohou občané v roce 1979 poprvé volit přímo.

Mění se tvář Evropy – pád Berlínské zdi 1980 - 1989

Po stávkách v gdaňských loděnicích v létě roku 1980 jsou jména polského odborového svazu Solidarity a jeho předáka Lecha Wałęsy známá po celé Evropě i světě. V roce 1981 se Řecko stává desátým členským státem a o pět let později do EU vstupují Španělsko a Portugalsko. V roce 1986 je podepsán Jednotný evropský akt. Jedná se o smlouvu, na níž je založen rozsáhlý šestiletý program zaměřený na řešení problémů volného obchodu mezi státy EU a která tedy vytváří „jednotný trh“. 9. listopadu 1989 dochází k zásadnímu politickému zvratu, který představuje pád berlínské zdi a otevření hranice mezi východním a západním Německem poprvé po 28 letech. Brzy dojde ke znovusjednocení země.

Evropa bez hranic 1990 - 1999

Následkem pádu komunismu ve střední a východní Evropě jsou si Evropané jako sousedé blíže. V roce 1993 je dobudován jednotný trh založený na „čtyřech svobodách“: volném pohybu zboží, služeb, osob a peněz. Devadesátá léta jsou též desetiletím dvou smluv, „maastrichtské“ Smlouvy o Evropské unii platné od roku 1993 a Amsterodamské smlouvy platné od roku 1999. Občany zajímá, jak zajistit ochranu životního prostředí a jak společně postupovat v bezpečnostních a obranných otázkách.

V roce 1995 získává EU tři nové členy, Finsko, Rakousko a Švédsko. Dohody nesoucí jméno malé lucemburské vesnice Schengen postupně umožňují cestování přes hranice bez pasových kontrol. Miliony mladých lidí studují s podporou EU v zahraničí. Komunikace je jednodušší díky postupnému rozšíření mobilních telefonů a internetu.

Další rozšíření 2000 - 2009

Pro občany mnoha zemí se stává novým platidlem euro. Po útoku na budovy v New Yorku a ve Washingtonu provedeném 11. září 2001 unesenými letadly toto datum vchází do dějin jako počátek války s terorismem. Členské země EU začínají mnohem těsněji spolupracovat v boji se zločinem. Politické rozpory mezi východem a západem Evropy jsou s konečnou platností prohlášeny za ukončené, když se v roce 2004 připojuje k EU dokonce 10 nových zemí a v roce 2007 další dvě. V září 2008 na světové hospodářství doléhá finanční krize, která vede k užší hospodářské spolupráci mezi zeměmi EU. Všechny země EU ratifikují Lisabonskou smlouvu, která vstupuje v platnost dne 1. prosince 2009. Tato smlouva EU poskytuje moderní instituce a efektivnější pracovní metody

V průběhu historického vývoje, tak jak se měnily priority vzájemného fungování členských států Evropských hospodářských společenství, od spolku ovládajícího a regulujícího trh se surovinami nezbytnými pro rozpoutání a vedení války (zde mám na mysli smlouvy o uhlí a oceli a tzv. euratom), až k Smlouvě o Evropské unii (1993) a tzv. Amsterodamské smlouvě (1999), vznikaly a vyvíjely se i společné instituce této organizace. Z pohledu práce, kterou předkládám, stojí za povšimnutí především způsob, jakým do těchto institucí delegují své zástupce jednotlivé členské státy a jaké jsou jejich kompetence při společných rozhodovacích procesech. Při bližším zkoumání je patrné, že zdaleka ne ve všech případech odpovídají klasickému principu zastupitelské demokracie, který je uplatňován v jednotlivých členských státech. Nejvýrazněji se tento protiklad projevuje v legislativní pozici Evropského parlamentu a Evropské komise.

Evropský parlament

Je kontrolním a z části legislativním orgánem Evropské unie. Schvaluje složení Evropské komise. Ve svém důsledku ratifikuje závěrečný účet rozpočtu Evropské unie a vyslovuje souhlas s mezinárodními smlouvami, které Evropská komise uzavřela. Evropský parlament je volen v přímých volbách jednotlivými občany členských zemí, ale jeho poslanci nejsou organizováni na národní úrovni, ale ideově, nepříslušnosti k jednotlivým ideologickým frakcím.

Evropský parlament je jediným orgánem Evropské unie, který pochází z přímých voleb, přesto jsou jeho pravomoci silně omezené a omezují se fakticky na kontrolní a schvalovací činnost. Evropský parlament nemá zákonodárnou iniciativu, nenavrhuje a neschvaluje rozpočet a nemůže ani o své vůli rozhodovat o uzavření mezinárodních smluv. Všechny tyto kompetence jsou svěřeny Evropské komisi.

Evropská komise

Evropská komise je definována jako výkonný a legislativní orgán Evropské unie. Tvoří ji zástupci jednotlivých členských států (z každého státu jeden člen komise). Tito členové jsou delegováni členskými zeměmi to bez toho, aby byli sami voleni jejich obyvateli. Jsou to ve skutečnosti úředníci nebo bývalí politici. Evropská komise prosazuje zájem celého uskupení a má být protiváhou národních zájmů jednotlivých členských států. Komisař tak ve svém slibu prohlašuje, že nebude přihlížet k národním zájmům, ale k zájmům celku. Evropskou komisi schvaluje Evropský parlament, ale tím jeho funkce fakticky končí. Evropská komise disponuje výhradní legislativní iniciativou a v neposlední řadě, přijímá tzv. direktivy, jejich prostřednictvím kontroluje a aplikuje evropské komunitární právo, tedy mezinárodní smlouvy uzavřené v rámci společenství. Direktivy jsou přímo vymahatelné a členské státy mají povinnost je zakomponovat do svého národního právního systému. Mají přednost před zákonem, jsou přímo vymahatelné a ze své podstaty jsou fakticky nepřezkoumatelné ústavními soudy jednotlivých zemí neboť součástí ústavního pořádku členských zemí Evropské unie jsou ustanovení, garantující právní exkluzivitu těmto, de facto, podzákonným právním aktům. V praxi je tedy situace taková, že zatímco legislativní proces v jednotlivých členských zemích podléhá bez výjimky schválení parlamenty jednotlivých členských

zemí, které jsou voleny v liberálních demokratických volbách občany, právní předpisy vyšší právní síly, direktivy Evropské komise, jsou schvalovány 28 úředníky prostou většinou, přičemž i k tomuto hlasování dochází pouze výjimečně, neboť v Evropské komisi platí dle Smlouvy o fungování Evropské unie (tzv. Lisabonská smlouva) dvě procedury:

- zmocňovací procedura, kdy je člen komise zmocněn samostatně rozhodnou o konkrétní věci a jeho rozhodnutí je považováno za rozhodnutí celé komise a
- oběhová procedura, kdy dokumenty, u kterých se předpokládá shoda, jsou ústředním sekretariátem rozesílány pouze do sekretariátů jednotlivých komisařů a pokud nejsou v časovém limitu uplatněny námitky, je dokument považován za schválený.

Dnes je již nemožné si představit, že podobné schvalovací mechanismy by byly přijatelné nejen pro obyvatele, ale i politickou reprezentaci samotných zakladatelů Evropských hospodářských společenství. Fatální absence demokracie v rozhodovacích mechanismech vrcholného orgánu Evropské unie, kdy o zásadních otázkách půl miliardy obyvatel Evropy rozhodují v utajení sekretariáty nikým nevolených komisařů, se jeví jako důsledek (bez hodnotícího znaménka!) vývoje experimentu sjednocování prostoru, který ač byl shodně kulturně a historicky determinován, byl zatížen ideologií liberální demokracie a kapitalismu. Skutečnost, že liberální demokracie, která sama sebe považuje za „konečnou“ metu vývoje společnosti, je ve svém důsledku a ze své vůle nahrazena rozhodováním byrokratického aparátu může na první pohled vypadat jako vítězství myšlenek Maxe Webera, ale pouze do té doby, kdy bude jasné, že tato byrokracie nenese za svá rozhodnutí žádnou zodpovědnost a není ani třídou v marxistickém pojetí stratifikace společnosti.

Evropská unie se se zpochybňováním principu legitimacy svých rozhodnutí dlouhodobě potýká a stále ve větší míře spolu s hlubší integrací a nárůstem kompetencí, které jednotlivé členské státy delegují na unijní orgány, především na Evropskou komisi. Došlo k posílení kompetencí Evropského parlamentu, byla posílena jeho kontrolní role a některé z klíčových dokumentů Evropské unie podléhají jeho schválení,

je ale zřejmé, že delegování klíčových exekutivních pravomocí, které, snad bylo kdysi započato snahou o zefektivnění rozhodovacích mechanismů mezi členskými zeměmi, spíše posiluje. Projevem tohoto procesu je například opuštění možnosti práva „veto“ každé z členských zemí a jeho nahrazení hlasování tzv. kvalifikovanou většinou v Radě Evropy (instituce složená z vrcholných představitelů členských zemí, může změny komunitního práva navržené Evropským parlamentem nebo Evropskou komisí přijmout v hlasování nadpoloviční většinou členů).

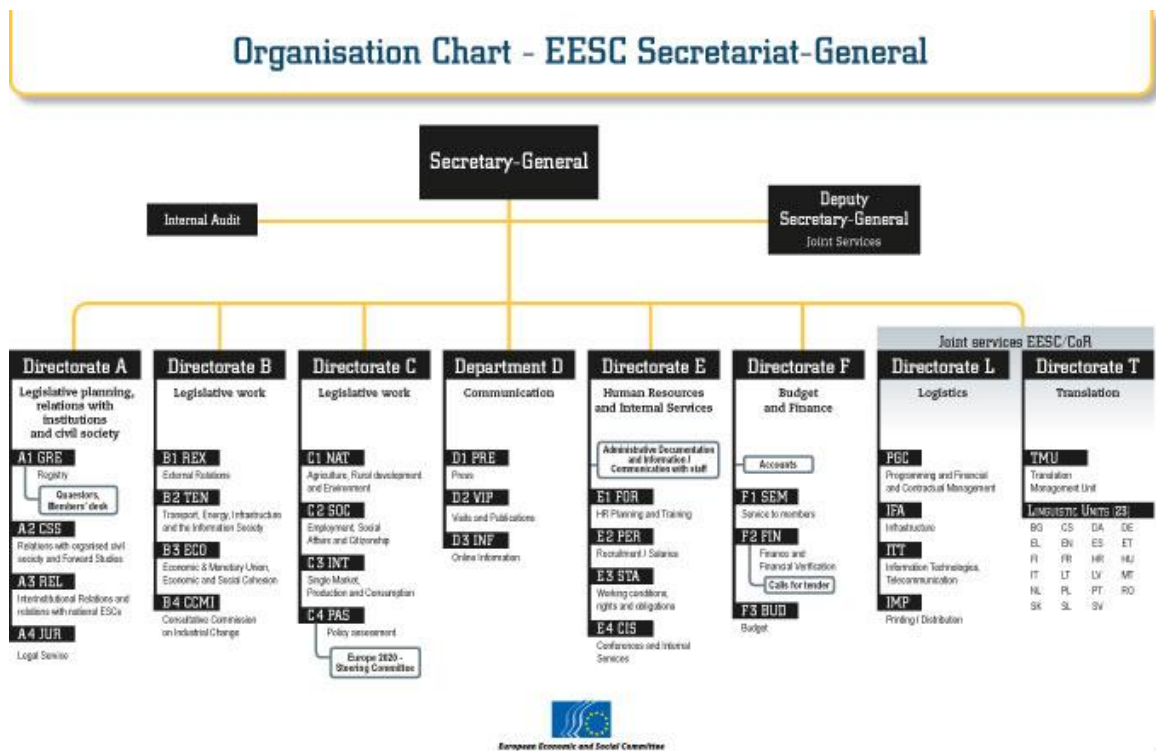
Zatímco orgány Evropské unie, které byly od svého počátku založeny na liberálně demokratických principech, prodělaly vývoj, na jehož konci mohou být dnes jen obtížně definovány jako demokratické, byly v rámci Evropské unie zřízeny instituce, které od svého počátku fungují na odlišných principech zastoupení než je volba příslušnosti k jednotlivým ideologickým proudům „akceptovaným“ v rámci liberálně demokratického systému (ačkoliv standardní rozvržení na pravici a levici již dávno ztratilo své opodstatnění, například v souvislosti s novými geopolitickými hrozbami, stále je v rámci Evropského parlamentu klíčem k přerozdělení mandátů). Některé z těchto institucí využívají pro své fungování prvky tzv. nekorporativistického uspořádání, a ačkoliv se nejedná o přímé následovatele klasického korporativismu z první poloviny 20. století, jsou pro jejich fungování použity vzorce a modely, které korporativismus zavedl. Je to pokus o to, aby některé z forem uspořádání společnosti, které byly vlastní korporativismu, mohly fungovat i s ideologickým obsahem libertarismu.

V roce 1957, spolu s Římskými smlouvami, byl ustanoven Evropský hospodářský a sociální výbor, jako poradní orgán zastupující organizace pracovníků a zaměstnavatelské organizace a další zájmové skupiny. Jeho struktura byla pojata jako alternativní forma zastoupení obyvatel zemí, které přistoupili k ratifikaci smluv. Paralelně tak došlo k ustanovení dvou forem zastoupení a nastolování problémů do společné arény. Zatímco se vrcholné kolektivní zastoupení států sestávalo z představitelů jednotlivých zemí vybíraných v modelu zastupitelské demokracie, členové Výboru byli cíleně vybíráni na základě své příslušnosti k jednotlivým, předem stanoveným zájmovým uskupením, s vnitřní demokracií, ale pevnou formou navenek. Je přímým napodobením korporativního uspořádání společnosti a veřejným přiznáním

se sjednocující se Evropy k odkazu korporativismu a jeho začlenění do liberální evropské kultury.

Výbor má v současnosti 350 členů a člení se na 3 základní části. Zaměstnavatelské a zaměstnanecké svazy a spolky a tzv. „různé“, kam patří celá řada zájmových uskupení a hnutí, organizovaných do jednotlivých sekcí napříč zeměmi původu či politické příslušnosti.

Obrázek číslo 1. Organizační schéma EHSV

Zdroj:²⁰

²⁰ *Organizační schéma EHSV* [online]. © 2016 [cit. 2016-02-23]. Dostupné z: http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/organigram2015_en.pdf

Předsedou je Georgios Dassis a sídlí v Belgii, v Bruselu. Na svých oficiálních stránkách²¹ uvádí mimo jiné:

Činnost výboru spočívá v umožnění zájmovým skupinám vyjadřovat se oficiálně k legislativním návrhům EU. Plní 3 hlavní funkce:

- *zajišťuje, aby politika a právní předpisy EU respektovaly ekonomickou a sociální situaci a hledá obecně prospěšný konsensus*
- *podporuje participativní aspekt EU organizací pracovníků a zaměstnavatelským organizacím a dalším zájmovým skupinám umožňuje účast v dialogu*
- *podporuje hodnoty spojené s evropskou integrací a propaguje participativní demokracii a organizace občanské společnosti.*

Členové EHSV zastupují obě strany odvětvové bipartity a sociální zájmové skupiny z celé Evropy. Jsou nominováni vládami členských států a jmenováni Radou EU na 5leté funkční období s možností opětovného zvolení. Počet členů za jednotlivé země závisí na počtu jejich obyvatel.

Výbor volí na dvouapůlleté funkční období předsedu a 2 místopředsedy. Členové Výboru se dělí na 3 skupiny:

- *zaměstnavatelé*
- *pracovníci*
- *ostatní zájmové skupiny (zemědělci, spotřebitelé atp).*

²¹ *Evropský hospodářský a sociální výbor (Most mezi Evropou a organizovanou občanskou společností)* [online]. © 2016 [cit. 2016-02-23]. Dostupné z: <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.cs.home>

Fungování

Výbor je v celé řadě témat konzultován Evropským parlamentem, Radou EU a Evropskou komisí. Také vydává stanoviska z vlastní iniciativy.

Členové Výboru jsou zaměstnanci EU a jsou tedy nezávislí na vládách domovských států. K jednání se scházejí 9krát ročně. Stanoviska se přijímají prostou většinou hlasů.

Jednání připravují specializované sekce EHSV a Poradní komise pro průmyslové změny. Vývoj strategií EU sledují expertní skupiny Výboru (známé jako observatoře) a Řídící výbor pro strategii Evropa 2020.

EHSV je v zájmu sdílení informací a diskuse v kontaktu s regionálními a vnitrostátními hospodářskými a sociálními radami z celé EU.

Myšlenka odlišného zastoupení obyvatel sjednocené Evropy, než je klasický liberálně demokratický model, provází Evropskou unii od jejího počátku. Je obtížné hodnotit, do jaké míry je úspěšný nebo nikoliv a to i proto, že od svého vzniku je uplatňován na institucích, které mají pouze poradní hlas v legislativním procesu a ač jsou tedy odrazem reprezentace zájmů obyvatel Evropské unie a nepřeberného množství zájmových a profesních uskupení, k nastolení svých problémů do arény veřejných politik, nemají fakticky přístup a jejich skutečný vliv se uplatňuje přes zákulisní jednání a osobní vazby zástupců jejich členů. Ač pravdou zůstává, že korporativismus, jako snaha o „přirozené“, tradiční uspořádání vztahů mezi lidmi, bylo vším jiným než formálním klíčem delegování zástupců do volených sborů, odkaz, který ve fungování národních i nadnárodních institucí zanechal, především v zpochybnění hegemonie správnosti liberálně demokratických principů, je pevnou součástí legislativních rámců Západní Evropy. A ačkoliv je principům korporativistického zastoupení obyvatel vyčítána legitimita takového zastoupení, je tváří v tvář fungování např. Evropské komise, řádově blíž ideálu demokracie, ačkoliv se jeho východiska o tyto ideály nikdy neopírala.

ZÁVĚR

Korporativní uspořádání společnosti bylo regulérním pokusem o organizování společenského života. Vzniklo v reakci na tragické selhání volné ruky trhu, tak jak se projevovala v post osvícenecké Evropě. Ve své krystalické podobě korporativismus selhal, byl příliš provázán s vládami, které rozpoutali nejděsivější konflikt v dějinách lidstva, 2. světovou válku. Ale Evropa se poučila a do nově budované struktury vzájemného soužití a integrace implikovala prvky, na kterých byl korporativismus založen. Tím hlavním je řešení funkčního zastoupení obyvatelstva a respekt k zájmům a potřebám jednotlivců. Původně tento princip vyrůstá z přesvědčení o rovnosti lidí před stvořitelem, v dnešní moderní a postmoderní Evropě je zakotven v přesvědčení o nezcizitelných, přirozených právech všech. Lidé se rodí svobodní a rovní a tento předpoklad zakládá rámec společenských vazeb ukotvených v zákonech. Jedním z příkladů takového fungování je tripartitní vyjednávání. Má být garantem sociálního smíru v Evropě prosté od ideologií. Je brzdou a regulativem nerovnosti vyplývající z tržních selhání a funguje jako na národních, tak i nadnárodních úrovních institucí Evropské unie.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

FROMM, E. *Strach ze svobody*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1993. ISBN 80-206-0290-9.

KELLER, J. *Tři sociální světy: Sociální struktura postindustriální společnosti*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7419-031-5.

LE GOFF, J. *Hledání středověku*. Praha: Vyšehrad, 2005. ISBN 80-7021-730-8.

KOHÁK, E. *Člověk, dobro a zlo: O smyslu života v zrcadle dějin (kapitoly z dějin morální filosofie)*. 1. vyd. Praha: JEŽEK, 1993. ISBN 80-901625-3-3.

ŘÍCHOVÁ, B. *Přehled moderních politologických teorií: Empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-177-8.

O' SULLIVAN, N. *Fašismus*. 2. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002. ISBN 80-7325-001-2.

ZAKARIA, F. *Budoucnost svobody*. 1. vyd. Praha: Academia, 2004. ISBN – 80-200-1285-0.

Seznam použitých internetových zdrojů

Rada hospodářské a sociální dohody – Tripartita [online]. © 2009 [cit. 2016-02-23].

Dostupné z:

<http://www.mpsv.cz/cs/6434><http://www.cmkos.cz/obsah/296/tripartita/13213><http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=595><http://kzps.cz/tripartita-rhsd-cr/>

Historie Evropské unie [online]. © 2015 [cit. 2016-02-23]. Dostupné z:

http://europa.eu/about-eu/eu-history/index_cs.htm

Organizační schéma EHSV [online]. © 2016 [cit. 2016-02-23]. Dostupné z:

http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/organigram2015_en.pdf

Evropský hospodářský a sociální výbor (Most mezi Evropou a organizovanou občanskou společností) [online]. © 2016 [cit. 2016-02-23]. Dostupné z:

<http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.cs.home>

SEZNAM ZKRATEK

- RHSD ČR - Rada hospodářské a sociální dohody České republiky
- MPSV ČR - Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
- ČMKOS - Českomoravská konfederace odborových svazů
- MF ČR - Ministerstvo financí České republiky
- EU - Evropská unie
- EHSV - Evropský hospodářský a sociální výbor
- KZPS - Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam obrázků

Obrázek 1: Organizační struktura EHSV	42
---	----

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Denisa Foglová

Obor: Bezpečnostní studia

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Ideová východiska fašismu a problematika korporativismu

Rok: 2016

Počet stran textu bez příloh: 40

Celkový počet stran příloh: 0

Počet titulů českých použitých zdrojů: 7

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 4

Vedoucí práce: Doc. Ing. Štefan Danics Ph.D.

